

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Bedömning för alla

En forskningsstudie om bedömning av elever med fysisk funktionsnedsättning i ämnet idrott och hälsa

Håkan Alberts

Självständigt arbete L6XA1A

Handledare: Ann-Marie von Otter

Examinator: Miranda Rocksén

Rapportnummer: VT15-2930-L6XA1A-001

Sammanfattning

Syftet med denna forskningsstudie är att få en kunskap om hur elever med fysisk funktionsnedsättning bedöms i ämnet idrott och hälsa utifrån nuvarande läroplan, samt om detta görs på ett likställt sätt. För att komma så nära svaret som möjligt grundar sig studien på en kvalitativ forskningsmetod där olika lärare i semistrukturerade intervjuer fått ge sitt svar utifrån studiens syfte. Fokus ligger huvudsakligen på elever upp till årskurs sex men då forskningen på området är begränsad, finns studier på elever från grundskolans årskurs ett till elever på gymnasial nivå.

Forskning har visat att elever med fysisk funktionsnedsättning ibland blir uteslutna från idrottslektioner. Detta då de på grund av sin funktionsnedsättning inte kan medverka i olika moment. Hur går man då som lärare tillväga för att bedöma den berörda eleven? Forskningen menar att det viktigaste är att inkludera eleven med fysisk funktionsnedsättning tillsammans med övriga klassen på lektionerna utan att anpassa lektionen utefter den berörda eleven. Detta görs med en noggrann lektionsplanering där läraren möjliggör lektionens olika moment för alla elever.

Denna studies resultat pekar på att bedömning av elever med fysisk funktionsnedsättning i idrott och hälsa sker utifrån de berörda elevernas egna förutsättningar och behov, och att bedömningen görs på ett likställt sätt utifrån läroplanen.

Nyckelord: Bedömning och betygsättning, fysisk funktionsnedsättning, idrott & hälsa, läroplan för grundskolan.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Litteraturgenomgång	2
3.1 Ett historiskt perspektiv av skolämnet idrott och hälsa	2
3.2 Funktionsnedsättning, samma sak som funktionshinder	3
3.3 Funktionshinder i skolan	4
3.4 Bedömning i skolan	5
3.5 Rättvisa i bedömningen	6
3.6 Läroplan och styrdokument för grundskolan 2011	6
4. Metod	8
4.1 Val av metod	8
4.2 Urval	9
4.3 Genomförande	9
4.4 Databearbetning	9
4.5 Reliabilitet och validitet	10
4.6 Etiska överväganden	10
5. Resultat	12
5.1 Bedömning	12
5.2 Anpassning	13
5.3 Lärarens roll	14
5.4 Läroplanens betydelse	15
5.4.1 Läroplanens otillräcklighet	16
5.5 Sammanfattning	17
6. Diskussion	18
6.1 Metoddiskussion	18
6.2 Resultatdiskussion	18
6.3 Fortsatt forskning	21
7. Referenslista	22
8. Bilagor	24
8.1 Bilaga 1	24

1. Inledning

I läroplanen anges vaga riktlinjer för hur elever med fysiska funktionsnedsättningar ska bedömas och betygsättas inom ämnet idrott & hälsa (Annerstedt, 2007). Genom denna studie vill jag se hur idrottslärare tänker kring bedömning och betygssättning av elever med fysiska funktionsnedsättningar. Lärarens uppdrag är att ge en rättvis bedömning och ett likställt betyg, där alla elever ska ha möjlighet att nå samma kunskapsmål, oavsett funktionsförmåga.

Idrott & hälsa är idag ett viktigt ämne på skolschemat och för många elever är det veckans höjdpunkt när de tar klivet in i idrottssalen. Men likväl kan det vara skolveckans mest kritiska stund för en elev med en fysisk funktionsnedsättning. Fors (2004) beskriver hur en elev i årskurs fem näst intill blir utesluten från idrottslektionerna på grund av en fysisk funktionsnedsättning. Detta är något som inte ska kunna få ske enligt Fors, och hänvisar till svenska skolans styrdokument där det står skrivet att alla elever skall ges rätt till idrott och fysisk aktivitet, oavsett funktionsförmåga.

Även skolverket (2011) poängterar att alla elever ska behandlas lika och ha samma möjligheter att nå kunskapsmålen. Men vad händer när eleven med fysisk funktionsnedsättning inte kan medverka på alla moment på idrotten. Hur går man som lärare tillväga för att kunna bedöma elever med fysisk funktionsnedsättning och sedan ge ett likställt betyg? Lärarnas brist på kompetens av olika slags funktionsnedsättningar är en hög faktor till att elever med funktionsnedsättningar ligger under genomsnittsnivån i skolresultaten, menar Jakobsson & Nilsson (2011). För att minska detta gap måste skolorna och lärarna skapa en större förståelse för elever med funktionsnedsättning och hur olika funktionsnedsättningar fungerar. Lärarna behöver enligt Jakobsson & Nilsson (2011) vara uppmärksamma på vad eleverna kan behöva för individuella anpassningar och planera utefter detta för att möjliggöra lektionen för varje elev.

När en elev med fysisk funktionsnedsättning ska ta sig an kunskapskraven och minst nå betyget E i idrott och hälsa (Skolverket, 2011) krävs det att den berörda eleven deltar i lekar, spel, idrotter och aktiviteter i natur och utemiljö som innefattar de motoriska grundformerna samt kunna anpassa sina rörelser till viss del i aktiviteterna. Eleven ska dessutom kunna simma 200 meter varav 50 meter i ryggläge och med viss säkerhet orientera sig i bekanta miljöer med kartor. Hur en elev med fysiska funktionsnedsättningar som möjligtvis inte klarar av alla dessa moment ska gå tillväga för att bli bedömd och få ett betyg, är något som varje skola och lärare gemensamt måste komma fram till hur det ska ske på ett rättvist sätt, menar Annerstedt (2002).

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med den här studien är att undersöka hur elever med fysisk funktionsnedsättning blir bedömda i ämnet idrott och hälsa, och om det sker på ett likställt sätt utifrån läroplanen för grundskolan 2011. Detta görs med hjälp av frågeställningarna:

- Hur bedöms elever med fysisk funktionsnedsättning inom ämnet idrott & hälsa?
- Bedöms elever med fysisk funktionsnedsättning på ett likställt sätt utifrån nuvarande läroplan?
- Hur vill lärarna gå tillväga vid bedömning av en elev som inte kan medverka i olika moment och därmed inte ha möjlighet att ge eleven en helhetsbedömning?

3. Litteraturgenomgång

3.1 Ett historiskt perspektiv av skolämnet Idrott och hälsa

Det faktum att människan har varit fysiskt aktiv i många år är allmänt känt. Ända sedan det antika Grekland har människan brukat kroppsövningar som ett pedagogiskt medel för personlighetsutveckling (Åhs, 2002). Men när tog idrotten steget in i skolans värld och i synnerhet den svenska skolan? Idrott i den svenska skolan har på ett eller annat sätt funnits med sedan i början av 1800-talet. År 1812 infördes allmän värnplikt i Sverige och man tyckte då att skolgymnastik skulle vara en bra förberedelse för värnplikten. Det hade även vuxit fram ett starkare hälso- och hygienmotiv i det svenska samhället samt att det ägnades allt för mycket tid åt teoretiska studier i skolan och gymnastiken kunde då fungera som en motvikt mot stillasittandet (Annerstedt, Peitersen & Rønholt, 2001). Per Henrik Ling (1776-1839), skolidrottens kanske viktigaste person, lade grunden till den rörelsesystematik som sedermera hans son, Hjalmar Ling, fullföljde och utvecklade till vad som kom att bli den svenska linggymnastiken. Detta skedde på 1860-talet och grunden till den svenska skolgymnastiken var lagd. Linggymnastiken blev så slagkraftig att en mängd andra länder tog efter Sverige och det praktiserades ”svensk gymnastik” i ett flertal länder runt om i världen.

År 1842 fanns gymnastiken med i folkskolestadgan som ett obligatoriskt ämne. Det var också speciellt utbildade gymnastiklärare som skulle undervisa i skolgymnastiken och kompetensen för dessa lärare sades vara att de skulle äga ”skicklighet att undervisa uti enkel Gymnastik” (Annerstedt, 2001). Skolgymnastiken utvecklades under åren och mer fria lekar kom att införas. I kursplanen för folkskolan 1919 angavs för första gången att ergonomiska kunskaper skulle ingå och kursplanen följde fortfarande de Lingska gymnastikens grundsatser och innehöll följande:

- Befordra en sund allsidig kroppsutveckling.
- Vänja eleverna vid en god kroppshållning
- Vänja dem för ett för det praktiska livets arbetsuppgifter ändamålsenligt rörelse- och vilosätt.
- Väcka lust för fortsatta stärkande kroppsövningar.
- Befordra kraft hälsa och levnadsglädje.

Gymnastiken i skolan kan delas in i ett antal olika faser. Den kursplan (1919) som är ovan nämnd ingår enligt Annerstedt i brytningsfasen (1912-1950). Det var nu som den Lingska gymnastiken började ifrågasättas och idrott, lek och spel tog succesivt över gymnastiken i skolan. Ämnet bytte några år senare namn från ”gymnastik” till ”gymnastik med lek och idrott”.

Innan brytningsfasen kom hade ”etableringsfasen” (1813-1860), den ”militära fasen” (1860-1890) samt ”stabiliseringsfasen” (1890-1912) avverkats. Brytningsfasen höll sig kvar ända till 1950 då den ”fysiologiska fasen” (1950-1970) tog över i ett par årtionden innan ”osäkerhetsfasen” (1970-1994). Osäkerhetsfasen kännetecknades av färre centrala anvisningar och direktiv. Ämnet bytte nu namn igen och gick från gymnastik till enbart idrott. Ämnesinnehållet expanderade ytterligare och idrottsämnets målsättning skulle även rikta sig inte bara till det fysiska, utan även den psykiska, sociala och det estetiska skulle utvecklas. Detta var något som gjorde lärarna väldigt osäkra och splittrade då ämnets innehåll och målsättning blev osäkert för lärarna (Annerstedt, 2001).

Den nuvarande skolans idrott ingår i en fas vid namn ”hälsofasen”. Den kom till 1994 och ämnet fick då namnet Idrott och hälsa. Detta var en markering i linje med den nya kursplanen som innebar ett större hälsoperspektiv. Kursplanen anger däremot inte vilka ämnen som är obligatoriska för undervisningen, undantag att eleverna ska kunna simma och orientera. Varje skola får istället utforma sin egen idrottsundervisning och det är upp till varje lärare, rektor och skola hur man vill anpassa den.

3.2 Funktionsnedsättning, samma sak som funktionshinder

Funktionsnedsättningar och funktionshinder är egenheter som väcker känslor hos alla människor på det personliga planet. Jakobsson & Nilsson (2011) poängterar vikten av att reflektera över hur skolan och andra samhällsliga strukturer fungerar för att tillmötesgå alla människors behov. Men är en funktionsnedsättning samma sak som ett funktionshinder? Danermark (2005) menar att fallet inte alltid är så.

En funktionsnedsättning hos en människa innebär att det kan röra sig om en, eller flera kroppsliga funktioner som inte fungerar ”normalt” (Danermark, 2005). Det är sedan upp till bedömarens vad den uppfattas som avvikande från vad som statistiskt är normalt. Men att ha en funktionsnedsättning är heller inget ovanligt. I stort sett alla människor har någon gång under sin livstid någon form av funktionsnedsättning, menar Danermark (2005).

Vem eller vad är det då som bestämmer vad som anses vara en funktionsnedsättning? Världshälsoorganisationen (Socialstyrelsen, 2003), WHO, har arbetat fram ett system vid namn *Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa* (ICF) för att på något sätt kunna ange vilka funktioner som kan vara aktuella att fastställa och dels hur omfattningen av funktionsförmågan skall anges. De funktioner som WHO sedan har kommit fram till ska fastställas är funktioner som rör kroppsliga och mentala funktioner så som, sinnesfunktioner och smärta samt röst- och talfunktioner (Danermark, 2005).

Innebär det nu att en person som har en funktionsnedsättning också har ett funktionshinder? Svaret blir både ja och nej. Begreppet funktionshinder refererar till relationen mellan individen och det omgivna samhället. Michailakis & Reich (2005, s.148) menar att funktionshinder innebär att en individ med funktionsnedsättning begränsas eller förhindras från att uppfylla en social funktion, som exempelvis att komma in i en byggnad, att få ett arbete eller att uppnå en social uppskattning. Rulltrappor, hissar och kollektivtrafik är åtgärder i samhället som har tillkommit för att kompensera för nedsättningar i funktioner, något som vi kanske inte alltid är medvetna om. Danermark (2005) skriver att vi ibland kan kompensera funktionsnedsättningen så att det i praktiken inte leder till funktionshinder som exempelvis, brister i synskärpan kompenserar man med glasögon eller kontaktlinser.

3.3 Funktionshinder i skolan

..att barn med funktionshinder har lika möjligheter som andra barn att delta i lek, rekreation, fritidsverksamhet och idrott, däribland inom utbildningssystemet.

Världshälsoorganisationen (WHO) (2007, s.20)

I dagens samhälle kan man tro att ovanstående citat är en självklarhet. Men det visade sig att det var först i början av 2000-talet som FNs generalförsamling tog fram en konvention och banade väg för funktionshindrade och deras rättigheter i samhället (Regeringen, Ds 2008, s.23). Skolverket (2006) skriver i sin rapport ”På andras villkor”, om nationella handikappolitikens mål för utbildning. Där står det att varje skola ska ge möjlighet för funktionshindrade att få utbildning, annars motsvarar skolan inte samhällets krav på en skola för alla. Uppfyller inte skolan dessa krav innebär det en inskränkning av principen om en likvärdig utbildning.

Fors (2004, s.20) skriver om vikten av att förstå varför barn och ungdomar med funktionshinder upplever sig missgynnade när det gäller idrott och fysiska aktiviteter. Det är viktigt att flytta fokus från problematiken och olika hinder för att istället hitta möjligheterna att få fram vad eleverna faktiskt klarar av. Tyvärr så missgynnas funktionsnedsatta individer i stort sett i alla sociala sammanhang och idrott och fysiska aktiviteter är inget undantag (Fors, 2004).

Ett av de viktigaste målen i ämnet idrott och hälsa är att inkludera alla elever på bästa möjliga sätt. Att arbeta med aktiviteter av hög kvalitet som alla kan delta i, samtidigt som undervisningen inte behöver upplevas som särskilt anpassad, är en viktig del av den inkluderade undervisningen. En väl förberedd och genomgripande planering av läraren får eleverna att känna sig mer inkluderade och den kommande bedömningen blir lättare att genomföra (Fors, 2004).

Jakobsson & Nilsson (2011) skriver i utredningen ”Funktionshindrade elever i skolan” (FUNKIS) och påpekar vikten av att alla lärare ska ha en generell kunskap om funktionshinder för att kunna möta elever med olika typer av funktionsnedsättningar. För att alla elever ska kunna få bästa möjliga förutsättningar att nå kunskapsmålen samt att känna gemenskap och delaktighet ska en professionell skola arbeta på ett varierat och

individ Anpassat sätt. Jakobsson & Nilsson (2011) skriver att det handlar om engagerade lärare som stöttar eleven, ett positivt samarbete med hemmet, tillgängliga lokaler, bra klassrumsklimat och en struktur för kunskapsöverföring och samarbete inom skolan för att kunna göra allt detta tillgängligt.

3.4 Bedömning i skolan

Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.

Skolverket (2011, s.8)

I läroplanens (Skolverket, 2011) kapitel, ”Skolans värdegrund och uppdrag”, kan man läsa om någon form av anpassning inför den kommande bedömningen av elever som inte har samma möjligheter som andra elever möjligtvis har. Men mer specifikt än så står det inte i läroplanen. Trots detta menar Annerstedt (2002) att ska betyg sättas, oavsett vad man har för uppfattning och det går inte att blunda för de svårigheter som finns i skolan.

Lärare har som uppgift att bedöma och det är inte självvalt. Annerstedt (2002) menar att det är viktigt att bedömningen är en del av hela undervisningsprocessen och genom kontinuerlig observation skaffar sig läraren en bild av elevens förmåga och resultat. Annerstedt poängterar även att läraren som ska bedöma och betygsätta har fått träna och bygga upp en erfarenhet under sin lärarutbildning på att just betygsätta, för att detta skall kunna göras så professionellt som möjligt i den kommande yrkesverksamheten.

Det kan inträffa att lärare med behörighet i att sätta betyg inte alltid gör rätt. Det har gjorts studier som visar att lärare ibland sätter olika betyg på en och samma elev under olika betygsförsök. En lärare som sätter betyg ska inte bara ha utbildningen med sig i betygsättningen utan även ha god kännedom om eleven som ska betygsättas samt erfarenhet av flera elever i samma ålder och utvecklingsnivå (Annerstedt, 2002).

Annerstedt (2002) menar att läraren måste göra en helhetsbedömning av varje elev. Det går inte att utvärdera, dokumentera och bedöma varje enskild elev efter deras kunskaper, färdigheter, genomförande och insatser var för sig efter varje lektion. Det viktiga är att lära känna eleven så fort som möjligt och få kunskap om elevens färdigheter utefter sina förutsättningar. Därefter vet man vilka lektioner och kriterier man ska bedöma eleven utefter. Sedan görs en helhetsbedömning och några gånger per termin tar man fram resultat och anteckningar från varje klass för att gå igenom vilka elever som kan behöva mer noggrann observation och bedömning för att klara målen. Läraren har ett ansvar att kontinuerligt bedöma och följa eleven om den följer de angivna målen. Klarar inte eleven av att följa den väg som är angiven för att nå uppfyllelsemålen ska skolan och läraren tillsammans med eleven och elevens föräldrar gå igenom och bedöma vad eleven behöver göra för att uppnå de angivna målen (Annerstedt, 2002).

Närvaro och ambition är grunden till att eleven kan tillägna sig önskvärda kunskaper som sedan kan bedömas av läraren. Däremot skall närvaro och ambition inte utgöra grunden för

betygsättningen, om det inte anges i målen vill säga (Annerstedt, 2002). Bedömning skall alltid göras med målen som utgångspunkt och därför ska färdighetskunskaper och kunskaper i handling stå i fokus för bedömning och betygsättning av elever. Men är inte eleven närvarande på lektionerna så påverkas bedömningsunderlaget och eleven får svårt att nå kunskapsmålen och ett rättvist betyg (Annerstedt, 2002).

3.5 Rättvisa i bedömningen

Hur blir det när en elev med fysisk funktionsnedsättning inte kan medverka på alla moment för att kunna bli bedömd och få betyg? Annerstedt (2002) skriver om vikten av att lärare i skolorna måste samarbeta och tillsammans finna vägar för att trygga att en likvärdig och rättvis bedömning kan ske för elever med fysiska funktionsnedsättningar i ämnet idrott och hälsa. Om inte lärarna har kollegor att utbyta sina tankar och observationer med blir det svårt att anpassa bedömningarna till den rådande tolkningsnivån på skolan. Följden av detta kan bli stora skillnader mellan skolor och elever upplever betygen som orättvisa.

Annerstedt (2002) är även inne på det som läroplanen säger, att varje elev måste bedömas i förhållande till elevens egna förutsättningar. Det går inte att utforma egna kriterier som är utformade efter sekunder och centimeter utan kriterierna måste tala om önskvärda kvaliteter som eleverna ska uppnå utefter egna förutsättningar. Detta måste finnas som utgångspunkt då lärarna på skolorna utformar sina lokala kriterier då de befinner sig i den konkreta bedömningssituationen. På så sätt kan det ske en rättvis bedömning i skolorna (Annerstedt, 2002).

Skolverket (2006) skriver i sin rapport att elever med funktionshinder ställer sig väldigt kritiska till sina upplevelser av idrott och hälsa i skolan. Eleverna kände sig bortglömda och deras funktionshinder blev inte tagna på allvar av lärarna. Ett annat stort problem ansågs vara att lektionerna inte var anpassade för eleverna med funktionsnedsättningar. Något som gjorde eleverna tvungna att stå över vissa moment och istället sitta vid sidan av under delar av lektionerna. Det uttrycks även en önskan om att lärarna ska ha större kunskap om elevernas funktionsnedsättningar och därmed kunna ha alternativa moment för att minska riskerna av att eleverna inte kan delta i alla moment. Detta är något som även lärare själva önskar enligt skolinspektionens (2009) rapport om elever med funktionsnedsättningar. Lärarna uttrycker en vilja av att få mer kunskap om olika funktionsnedsättningar för att kunna förstå inläringen bättre, vilket skulle resultera i en mer effektiv undervisning och i slutändan en mer rättvis bedömning.

3.6 Läroplan och styrdokument för grundskolan 2011

Kursplanens (Skolverket, 2011) syfte för idrott och hälsa anger att eleverna ska ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- Röra sig allsidigt i olika fysiska sammanhang,
- Planera, praktiskt genomföra och värdera idrott och andra fysiska aktiviteter utifrån olika synsätt på hälsa, rörelse och livsstil,

- Genomföra och anpassa utvistelser och friluftsliv efter olika förhållanden och miljöer, och
- Förebygga risker vid fysisk aktivitet samt hantera nödsituationer på land och i vatten.

Enligt läroplanen (Skolverket, 2011) skall man anpassa undervisningen och hänsyn ska tas till varje elevs förutsättningar och behov. Som tidigare nämnts i den här texten så visar skolverkets (2006) egen studie, *på andras villkor*, att många elever med fysiska funktionsnedsättningar känner sig åsidosatta under idrottslektionerna. Eleverna anser inte att lektionerna anpassas utefter deras förutsättningar och behov och det skapas då ett stort problem för den kommande bedömningen.

Till varje kursplan finns det ett kommentarmaterial (Skolverket, 2011). Detta material är framtaget för att ge en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom texterna i kursplanerna. I kommentarmaterialet för ämnet idrott och hälsa finns en rubrik vid namn, *Förutsättning för alla elever att delta*. Det är i just det här materialet som elever med fysisk funktionsnedsättning blir benämnda. Kommentarmaterialet (Skolverket, 2011, s.8) säger bland annat, ”*vid planeringen av undervisningen och i valet av aktiviteter finns stora möjligheter att ge alla elever utmaningar som är anpassade efter deras förutsättningar. Till exempel kan en rullstolsburen elev delta i de flesta aktiviteter, men måste få göra det på sina villkor*”.

Skolverket (2011) skriver även att alla elever inte behöver delta i samma aktiviteter men att förutsättningar ska skapas så att varje elev ska ha möjlighet att kunna delta i fysiska aktiviteter under hela sin skolgång. Men hjälper detta läraren i stödet av bedömning för elever med fysisk funktionsnedsättning? Och hur ska läraren i så fall få hjälp och underlag för det? I skollagen finns en bestämmelse vid namn undantagsbestämmelsen, den så kallade PYS-paragrafen, och den lyder enligt följande

*21 § Om det finns särskilda skäl får det vid betygssättningen
enligt 19 och 20 §§ bortses från enstaka delar av de
kunskapskrav som eleven ska ha uppnått i slutet av årskurs 6 eller 9. Med särskilda skäl avses
funktionsnedsättning eller
andra liknande personliga förhållanden som inte är av
tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav.
(SFS 2010:800).*

Undantagsbestämmelsen kan alltså användas om en elev med funktionsnedsättning omöjlig kan delta och utöva delar av momenten, även om det sker med hjälp av särskilt stöd, för att nå kunskapskraven. På skolverkets hemsida skriver man att funktionsnedsättning kan se så olika ut att det inte kan definieras i vilka fall bestämmelsen lämpligast användas. Det är då upp till varje lokal skola att bestämma detta själva. Men även på skolorna kan det råda tveksamheter angående undantagsbestämmelsen. Det visar skolinspektionens rapport, *Skolsituationen- elever med funktionsnedsättning (2009)*, där lärare uttrycker en osäkerhet kring undantagsbestämmelsen och hur den ska tillämpas på bästa sätt.

4. Metod

När den här studien påbörjades gjordes en grundlig genomsökning av tidigare forskning kring studiens syfte. Till att börja med gjordes sökningar av vetenskapligt material utifrån sökmotorn Google samt Google Scholar. Databaserna GUPEA och Education Research Information Center (ERIC), som har funnits tillgängliga via Göteborgs Universitetsbibliotek och databasen Libris har också använts. Sökord som använts för att hitta material har varit idrott och hälsa, bedömning, betygsättning, funktionsnedsättning, fysisk funktionsnedsättning, funktionshinder i skolan, physical education, disability. Fokus ligger huvudsakligen på elever upp till årskurs sex men då forskningen på området är begränsad, finns studier på elever från grundskolan upp till gymnasial nivå.

Senare i sökningsprocessen, efter att ha läst referenslistor i befintliga studier, gjordes sökningar på enskilda forskare. Namn som användes var Annerstedt, Fors, Danermark, Redelius. Efter att ha valt ut forskningslitteratur som varit relaterad till studiens syfte lästes litteraturen igenom och passande forskning valdes ut. Strävan har varit att ha så aktuell forskning som möjligt, därför har endast forskning från 2000-talet används.

Däremot ska det poängteras att det inte har varit enkelt att hitta forskning för studiens syfte. Sökningen efter bedömning och betygsättning gav resultat men när sökorden idrott och hälsa lades till och därefter funktionsnedsättning, sjönk sökresultaten drastiskt. Det man kan konstatera är att den här studiens syfte inte har mycket forskning att relatera till men det har inte påverkat resultatet för studien.

4.1 Val av metod

Syftet för den här studien är att få ett svar på frågan, hur elever med fysisk funktionsnedsättning blir bedömda i ämnet idrott och hälsa. För att komma så nära ett svar som möjligt har jag valt att använda mig av en kvalitativ forskning med aktiva idrottslärare. Detta görs med hjälp av kvalitativa intervjuer där jag utifrån intervju svaren kan gå djupare in i analysen och få ett mer relevant resultat än om studien skulle bygga på en kvantitativ forskning (Bryman, 2011). Då studien inte ska mäta några resultat eller finna mönster med hjälp av till exempel enkäter, har jag valt bort den kvantitativa forskningsmetoden.

Bryman (2011) beskriver att det finns olika termer för att beskriva kvalitativa intervjuer. Två av dem och kanske de viktigaste är ostrukturerade- och semistrukturerade intervjuer. Skillnaden mellan dessa två termer är själva strukturen som forskaren använder sig av. I en ostrukturerad intervju har forskaren i stor sett endast ett PM till sin hjälp och intervjun liknar mest ett vanligt samtal där deltagarna pratar fritt utefter en specifik fråga samt eventuella följdfrågor från forskaren (Bryman, 2011). I en semistrukturerad intervju använder forskaren sig av en intervjumall. Men intervjumallen behöver inte alltid följas till punkt och pricka. Enligt Bryman (2011) kan forskaren ställa sina frågor till deltagarna i den ordning som faller bäst ut i samtalet och deltagarna har stor frihet att utforma svaren utefter sina egna tankar.

Studien baserar sig på en semistrukturerad intervju som metod. Ett antal frågor har blivit listade och frågorna har ibland ställts i olika ordning till deltagarna. Intervjufrågorna har formats utefter idrottslärare med någon erfarenhet av elever med fysisk funktionsnedsättning och dess bedömning. Därefter har frågorna utvärderats tillsammans med handledare för att säkerställa att frågorna är anpassade på bästa sätt för deltagarna.

4.2 Urval

Intervjuerna för den här studien är gjorda med fyra utvalda lärare från fyra olika skolor i västra Götaland. Kontakt togs genom e-mail där studiens syfte beskrevs och en fråga ställdes om de kunde tänkas medverka på intervju.

De deltagande lärarna är alla män och är utbildade idrottslärare. De jobbar aktivt från grundskolan till gymnasiet och har arbetat mellan 10-25 år som lärare. Två av deltagarna undervisar för tillfället elever med olika fysiska funktionsnedsättningar, men de andra två deltagarna har någon form av erfarenhet av att undervisa och bedöma elever med fysisk funktionsnedsättning i idrott och hälsa.

4.3 Genomförande

Efter att informanterna accepterat intervjuförfrågan via e-mail bestämdes datum och tid för genomförandet av intervjun. För att informanterna skulle känna sig så bekväma som möjligt genomfördes alla intervjuer på deras arbetsplatser och samtliga intervjuer skedde ostört i stängda arbetsrum.

Före varje intervju beskrevs själva studien för informanten så att den kunde vara så förberedd som möjligt. Information om att namn och skolans namn inte kommer att synas i studien gavs också till informanten före varje intervju. Därefter tillfrågades informanten om tillåtelse av inspelning och samtliga intervjuer spelades in i ett program i en mobiltelefon.

De olika intervjuerna tog mellan 12-25 minuter att genomföra och skedde efter en intervjumall i en semistrukturerad intervju där alla informanter fick samma frågor, men ibland i olika ordning beroende samtalet (Bryman, 2011).

4.4 Databearbetning

Varje genomförd och inspelad intervju transkriberades inom 24-timmar. Detta för att så snabbt som möjligt kunna ta tillvara på känslan från själva intervjun och få det i text. Under transkriberingen togs beslutet att inte ta med allt som informanten sagt, som till exempel informantens ”verbal tics” (återkommande småord) samt mindre betydelselösa uttryck då de inte ansågs tillföra analysen något (Stukát, 2011, Bryman, 2011). En del av informanternas talspråk har också omformulerats till skriftspråk, utan påverkan för resultatet, då det förenklade arbetet i analysen.

Kroppsspråk och ansiktsuttryck är något som måste förbises när man gör en kvalitativ intervju och som då inte kan transkriberas. Efter noga genomlysning av intervjuerna går det att säkerställa att eventuellt kroppsspråk eller ansiktsuttryck inte hade gjort någon skillnad för resultatet.

Efter transkribering analyserades intervjuerna och varje informants specifika svar sammanfattades kortfattat och nyckelord togs fram. Utefter nyckelorden och sammanfattningarna kunde olika teman börja tydas. Bedömning, anpassning, lärarens roll och läroplanens betydelse kom att utgöra fyra huvudteman för resultatet. Denna analysmetod grundar sig i hermeneutiken och dess sätt att försöka få fram textens mening utifrån informanternas perspektiv (Bryman, 2011).

4.5 Reliabilitet och validitet

Eftersträvan av att en studie försöker hålla en så hög tillförlitlighet som möjligt är viktigt. Men lika viktigt är det att vara medveten om studiens svagheter och hur dess undersökning föll ut i verkligheten (Stukát, 2011).

Den här studiens reliabilitet använder sig av kvalitativa intervjuer där fyra idrottslärare ger sin syn på studiens syfte. För att nå en så hög reliabilitet som möjligt i den här studien hade alla Sveriges idrottslärare behövt intervjuas, vilket så klart är omöjligt. Därför har de fyra informanternas olika svar från intervjuerna granskats och jämförts noga. Frågor som, ”tolkade informanterna mina intervjufrågor korrekt” och ”har jag förstått informanternas svar på det sätt som de menade”, är väl genomtänkta. Studiens reliabilitet hade förmodligen stärkts om fler informanter hade ingått, men i brist av tid blev det svårt att genomföra.

Grundläggande för studien och undersökningens värde är validiteten. Frågan, har jag undersökt det som min grundtanke var att undersöka, och har det verkligen blivit undersökt, är viktig att ställa sig själv (Stukát, 2011). Är studiens intervjufrågor (Se bilaga 1) av så pass hög kvalitet att informanterna har svarat på det som studien vill få fram? Intervjuerna har försökt att fungera som ett samtal men grundat sig utifrån intervjumallen. Vissa intervjufrågor har också ställts till informanterna även om de möjligtvis redan har besvarat frågan vid tidigare tillfälle. Detta för att informanten kan ge ett än mer utförligt svar. En förtroendefull situation har skapats inför varje intervju, detta för att informanten ska känna sig trygg och säker och därmed ge så ärliga svar som möjligt (Stukát, 2011).

4.6 Etiska överväganden

Studiens forskningsetiska principer följer Vetenskapsrådets (2007) humanistiska samhällsvetenskapliga fyra allmänna huvudkrav. Dessa är *Informationskravet*, *Samtyckeskravet*, *Konfidentialitetskravet* samt *Nyttjandekravet*.

Alla deltagare i studien fick inför sin medverkan information om studiens syfte och hur den ska användas och presenteras. Då studien riktar sig till hur elever med fysisk funktionsnedsättning bedöms, innebar det att endast behöriga lärare skulle medverka i studien. Deltagarna blev varse om att medverkan var frivillig och de fick avbryta den när som helst om de ville.

Garantier för att deltagarna kommer att behandlas anonymt utlovades innan deltagarna accepterade sin medverkan. Varken namn på deltagarna eller namn på deras arbetsplatser nämns i studien. Materialet som samlats in är enbart för studiens forskningsändamål och inspelat material kommer att tas bort då studien är avslutad. Studiens huvudsakliga syfte är att

skapa en större förståelse för området och ingen av deltagarna ska känna obehag av att bli utpekade.

5. Resultat

Syftet för den här studien är att skapa en bättre förståelse för hur elever med fysisk funktionsnedsättning blir bedömda i ämnet idrott och hälsa. Detta görs utifrån ett lärarperspektiv då fyra olika lärare har blivit intervjuade och fått säga sin mening om hur de bedömer elever med fysisk funktionsnedsättning som eventuellt inte kan medverka på alla moment under lektionerna. Resultatet innehåller också lärarnas syn på läroplanen och dess betydelse för en likställd bedömning gentemot elever med fysisk funktionsnedsättning

Studiens resultat har delats in i fyra huvudkategorier som växt fram efter att intervjuerna blivit analyserade. Temat bedömning kommer att inleda resultatdelen följt av temat anpassning. Därefter behandlas temat lärarens roll och till sist läroplanens betydelse.

Resultatdelen riktar sig mot att ge en så bra helhetsbild som möjligt av vad informanterna svarat. Vikten ligger inte på vem som har sagt vad och för att behålla informanternas anonymitet har de tilldelats namnen, ”Lärare A, B, C & D” i utdragen ur intervjuerna.

5.1 Bedömning

För att överhuvudtaget kunna bedöma elever är alla fyra lärare överens om att eleverna måste vara delaktiga på lektionen. Det uttrycks också en vilja hos lärarna att de vill se en ”glöd” hos eleverna, en strävan efter att alltid göra sitt bästa. Det går också att antyda utefter lärarnas svar, att är eleven delaktig på lektionen och alltid försöker gör sitt bästa, då skapas det tillräckligt med bedömningsunderlag för att eleven åtminstone ska nå betyget E.

”Däremot så kräver jag av eleverna, oavsett vad vi gör så ska du bjuda till och göra ditt bästa helt enkelt. För annars, går du undan och ställer dig i ett hörn med händerna i fickorna, då ser jag dig inte. Ja, och då kan du inte räkna med att jag skall kunna bedöma dig.” (Utdrag ur intervju med lärare A)

Att bedöma en elev med fysisk funktionsnedsättning i idrott och hälsa, är enligt de fyra lärarna inte lätt, inte i början i alla fall. Det krävs att läraren så snabbt som möjligt lär känna eleven, inte bara vad den är kapabel till att göra fysiskt utan även hur eleven fungerar på ett personlighetsplan.

”Men det, initialt kan det vara väldigt svårt i början. Innan du känner eleven och innan du vet vad den går för liksom. Då tycker jag absolut att det kan vara svårt.” (Utdrag ur intervju med lärare A)

”Sen vet man ju inte heller om eleven gör sitt bästa. Tycker den att det är tråkigt så väljer de kanske att inte göra och då vet jag inte om det är på grund av funktionshindret eller om de tycker att det är tråkigt.” (Utdrag ur intervju med lärare D)

En av läraren ser svårigheterna med att bedöma en elev med fysisk funktionsnedsättning ligger i planeringen inför elevens genomförande. Läraren måste kunna planera på bästa möjliga sätt för att eleven ska utmanas och utvecklas.

”I själva genomförandet är där inga större svårigheter. Men att planera inför genomförandet, där är det svårare. Det får inte bli för svårt för eleven men inte heller för lätt.” (Utdrag ur intervju med lärare C)

Att eleven bedöms utefter sina egna kunskaper och förmågor är något som alla fyra lärare noga poängterar. Eleven ska inte jämföras med andra elever, även om det är svårt att alltid undvika det. Som lärare är det viktigt att se till varje individs förmåga samt att få varje individ att förstå att den ska arbeta utefter vad den själv klarar av, inte vad klasskamraten kan eller inte kan.

”Alla är olika, så alla bedöms utefter sina förutsättningar. Få eleven att inse vad den själv kan göra utan att jämföra sig med sina kamrater. Även få eleven att förstå att den blir bedömd utefter vad han eller hon klarar av.” (Utdrag ur intervju med lärare A)

”Man måste utgå ifrån de personliga förutsättningarna. Men jag ser ju att det är stor skillnad på en elev med fysisk funktionsnedsättning och en väl motoriskt utvecklad elev.” (Utdrag ur intervju med lärare C)

Samtidigt menar en av lärarna att elever med fysisk funktionsnedsättning ska bedömas utefter sina egna förutsättningar men de ska också kunna bedömas på samma sätt som en elev utan funktionsnedsättning.

”Man får ju bortse från kunskapskrav om det skulle vara fysiskt omöjligt för eleven, så då blir det ju inte på samma sätt. Men annars så är det samma bedömning.” (Utdrag ur intervju med lärare D)

5.2 Anpassning

Anpassning av lektionerna utefter eleven med fysisk funktionsnedsättning är inget som de fyra lärarna försöker. Här är det istället viktigt att få med eleven på vad den övriga klassen gör och involvera eleven så mycket som möjligt. Är där något moment som eleven möjligtvis inte klarar av då försöker lärarna göra någon sorts anpassning för att eleven ska kunna göra ett snarlikt moment som de övriga eleverna. Har man en bra och välplanerad planering inför lektionerna så blir det oftast inte några större problem, menar lärarna. Två av lärarna är också inne på vikten av att samtala med den berörda eleven. Att skapa en förståelse för vad eleven vill och inte vill ha anpassat efter sig.

”Först och främst samtalar jag med eleven och får då förhoppningsvis indikationer på om eleven vill att jag ska anpassa något moment. Men så lite anpassning som möjligt utan försöker istället integrera eleven i möjligaste mån.” (Utdrag ur intervju med lärare B)

En av de fyra lärarna beskriver att han ofta tar sig mer tid vid genomgångar och för varje moment för att eleven med fysisk funktionsnedsättning ska ha möjlighet att klarar det.

”Jag brukar ha längre tid vid genomgång och även att man kanske håller på lite längre med själva övningen för att han ska lyckas. Så den justeringen gör jag ju.” (Utdrag ur intervju med lärare C)

Den fjärde läraren berättar att han försöker hitta effektiva lösningar istället för att anpassa lektionen efter eleven med fysisk funktionsnedsättning. Detta gör han genom att försöka planera lektionerna så bra som möjligt om det finns en elev med fysisk funktionsnedsättning i klassen men även för andra elever som kan dra nytta av ett anpassat moment.

”Ja man får ju tänka till en gång extra oftast. Så då brukar jag göra alternativa vägar för eleven med fysisk funktionsnedsättning eller för de andra som också är i behov av det eller så. Så att det fungerar för fler än henne så att säga. Stationer med valmöjligheter där man själv kan bestämma svårighetsgraden.” (Utdrag ur intervju med Lärare D)

En annan lärare menar däremot att han inte försöker planera lektionerna annorlunda om det finns en elev med fysisk funktionsnedsättning. Det viktiga är istället att få med sig eleven och resten av klassen. Få eleven att tro på sig själv och känna sig accepterad.

”Planerar oftast inte lektionerna annorlunda utan pratar istället med den berörda eleven. Viktigt att få eleven att känna sig accepterad. Och göra den uppmärksam på saker och ting och framförallt medveten om att det är okej att inte fungera som dem andra. Och jag tycker att jag brukar få med mig alla eleverna på det och då skjutsar de med den här eleven. Det har jag ju goda exempel på liksom. Där man har sett det att det kan, den resan den eleven gör blir ju fantastisk, på grund av det. Att man blir accepterad oavsett hur man fungerar eller inte. Och det är en häftig upplevelse.” (Utdrag ur intervju med lärare A)

5.3 Lärarens roll

När frågan, ”vad är för dig en fysisk funktionsnedsättning?”, ställdes till lärarna svarade de alla i stort sätt samma sak. En person som på något sätt har svårigheter med motoriken antingen permanent eller temporärt och är hindrad i sin vardag.

Lärarnas uppfattning om vad som är en fysisk funktionsnedsättning är en viktig aspekt i relationen med eleven. Alla fyra lärarna är eniga om att de spelar en stor roll för att eleven ska trivas och så småningom nå kunskapsmålen. En av lärarna menar till och med att det är viktigt att skapa en god relation med eleven så man säkerställer att den kommer på lektionerna till att börja med.

”Jag tror att man spelar en jättestor roll. Att jag får eleven till att han vågar prova och att han faktiskt vågar att misslyckas någon gång. För att senare lyckas. Så att jag försöker ha en väldigt bra relation med elever med svårigheter för att det kan vara ett sätt att få dem att komma till idrottslektionen över huvud taget.” (Utdrag ur intervju med lärare C)

En av de andra lärarna uttrycker också vikten av sin roll som lärare men lägger även ett ansvar på politikerna i Sverige.

”Det är jag som är länken mellan målen och eleven. Så det är jag som är bryggan och får han eller henne att se målen, att så att säga förlika sig med dem och att jobba efter målen och se möjligheterna att nå dem. Så där spelar jag en stor roll. Och det andra är då att jag inte spelar någon roll alls för det är inte jag som har skrivit målen. Utan det är ju politiker som ansvarar för det och där har väl i så fall jag en skyldighet att som lärare då försöka påverka åt det hållet.” (Utdrag ur intervju med lärare B)

En positiv utmaning, förklarar en av lärarna sin roll som lärare. En positiv utmaning i att få med sig alla elever och få alla att förstå att ingen är den andre lik och alla ska behandlas med respekt.

”Jag har ju ett jätteansvar att få med mig alla eleverna, oavsett svårigheter då. Det tycker jag är en utmaning, en positiv utmaning många gånger. Det är så häftigt när man kan få med dem och kan man då dessutom, få resten av klassen och köpa läget och inte se det som ett irritationsmoment. Ja, nu ska Kalle spela i mitt lag, och så blir det en negativ trend liksom, eller en negativ inställning till det. Det är jag väldigt, väldigt noga med. Vi har olika förutsättningar. Kalle är snabbare än mig, ja. Jag kanske är bättre i något annat. Och så måste det få vara. Så att jag är ju jätteviktig, absolut.” (Utdrag ur intervju med lärare A)

5.4 Läroplanens betydelse

Det råder dock delade meningar om läroplanens betydelse mellan lärarna. Dels hur lärarna själva kan använda läroplanen för bedömning av en elev med fysisk funktionsnedsättning men även om den berörda eleven bedöms rättvist utefter kraven i läroplanen. Två av lärarna känner att läroplanen är en bra riktlinje och ett bra stöd när de ska bedöma en elev med fysisk funktionsnedsättning.

”Ja det tycker jag. Den nya läroplanen är mycket enklare att följa än de tidigare. För jag har ju varit med om ytterligare någon läroplan innan där. Så jag tycker att det underlättar för mig. Det gör det.” (Utdrag ur intervju med lärare C)

Läroplanen är en bra riktlinje. Men arbetserfarenheten är till stor hjälp. Alla är olika så alla kan bedömas utefter läroplanen.” (Utdrag ur intervju med lärare A)

Den tredje läraren är däremot lite mer tveksam och anser att läroplanen ger en viss riktlinje i stödet för bedömningen av en elev med fysisk funktionsnedsättning men den är långt ifrån att vara den ”ultimata” läroplanen. Den fjärde läraren ställer sig dock kritisk till läroplanens riktlinjer till att bedöma en elev med fysisk funktionsnedsättning.

”Nej det är den väl inte. Den utgår ju ifrån att alla är friska. Nu har det ju kommit mer bedömningsstöd för funktionshinder från skolverket. Men det är ju först nu. Jag menar, det är ju 2015 nu och 2011 kom den nya kursplanen.”
(Utdrag ur intervju med lärare D)

Två av lärarna vidareutvecklar sin syn på om elever med fysisk funktionsnedsättning bedöms på ett rättvist sätt utefter kraven i läroplanen.

”Det tvivlar jag på. I själva ordet bedömning ligger en orättvisa. För en elev med fysisk funktionsnedsättning beror det mycket på vilken typ av lärare eleven har. Men eleven bedöms mer orättvist utifrån kraven i läroplanen.” (Utdrag ur intervju med lärare B)

Den tredje läraren anser att det blir svårare för en elev med fysisk funktionsnedsättning att nå ett ”högre” betyg med kraven från läroplanen. Samtidigt så bedömer man tyvärr den berörda eleven lite för hårt, menar läraren.

Den fjärde läraren är lite mer kluven i frågan. Men påpekar samtidigt att i så fall hade det behövts kriterier i läroplanen för alla typer av funktionsnedsättningar och handikapp om det ska bedömas rättvist.

”Ja det, det vet jag inte. Alltså jag tittar ju på kriterierna i läroplanen och så tittar jag på eleven. Vad är den här eleven kapabel till att uppnå. Och så försöker jag ju få eleven att uppnå max då såklart. Och sen hurvida den eleven presterar jämfört med en icke funktionsnedsatt elev, så tycker jag ändå att jag kan göra en professionell bedömning som visar vad faktiskt du hamnar. Ska man dra det ”hård-dra” det så kan man tycka att vi ska ha kriterier för alla typer av funktionsnedsättningar och handikapp och allt vad det heter då. Och det inser man ju snabbt att det går ju inte. Så att, både ja och nej.” (Utdrag ur intervju med lärare A)

5.4.1 Läroplanens otillräcklighet

Även om ett par av lärarna tycker att läroplanen är en bra riktlinje vid bedömning av en elev med fysisk funktionsnedsättning så är det svårt att förbise svårigheten att bedöma när eleven inte kan delta i ett moment på idrottslektionen. Här kommer undantagsbestämmelsen, den så kallade PYS-paragrafen in i bilden.

Alla fyra lärarna var medvetna om PYS-paragrafen men ingen har någonsin använt sig av den. Tre av lärarna ställer sig positiva till paragrafen där en av dem menar att det ger möjligheter för elever med fysisk funktionsnedsättning.

”Det är bra att den finns. Men man ska nog vara försiktig med att använda den. Det ger elever med funktionshinder möjlighet att nå de högre betygskriterierna, som annars hade varit omöjliga för många med funktionshinder. Så det är bra.”
(Utdrag ur intervju med lärare D)

Samma lärare är dock väldigt tydlig med att poängtera att idrottsläraren måste känna eleverna väl så att situationen inte utnyttjas.

”Det är viktigt att idrottsläraren känner eleverna och vet vad de klarar av. Annars är risken att eleverna utnyttjar sitt handikapp och försöker hitta genvägar.” (Utdrag ur intervju med lärare D)

Den fjärde läraren ställer sig däremot väldigt kritisk till undantagsbestämmelsens existens.

”Bara det faktum att man pyser elever signalerar ju att det är någonting som är fel på systemet. Så att, det är jättekul på ett sätt att den finns. För varje gång det pyser någonstans så är det ett tecken på att någonting är fel. Vad tycker eleven om att bli pyst. Vissa elever kan jag tänka mig ser det som en lättnad, å andra sidan så vad, behövs inte ämnet då? För den eleven, jag kan tänka mig att den eleven behöver ämnet minst lika mycket som övriga elever.” (Utdrag ur intervju med lärare B)

5.5 Sammanfattning

De intervjuade lärarna svarade enhetligt gällande om en elev skall bli bedömd utefter sina egna förutsättningar och behov. Huvudsakligen poängterade de att som lärare ska man inte jämföra elevernas prestationer med varandra, oavsett om de har en fysisk funktionsnedsättning eller inte. Att alla elever har sina förutsättningar och ska därmed bedömas utefter dem och en elev med fysisk funktionsnedsättning ska i möjligaste mån integreras med övriga klassen i de olika momenten under idrottslektionerna. Lärarna anser att det är av vikt att ha en väl genomtänkt planering innan lektionerna där de rätta förutsättningarna har skapats för varje elev att klara av de olika momenten samt att undvika för mycket anpassning för den berörda eleven.

Erfarenhet är också en gemensam nämnare bland lärarna. De menar att man lär sig genom åren vilka vägar man ska ta för att veta hur man på bästa sätt kan klara av olika utmaningar i yrket. Det är också utifrån lärarnas egna erfarenheter som de har olika syn på läroplanens betydelse för deras arbete. De skapar sig egna kunskaper och förståelser och utefter dessa erfarenheter tillsammans med läroplanens riktlinjer vet de hur de ska agera gentemot eventuella svårigheter som kan uppkomma i deras bedömning av elever med fysisk funktionsnedsättning för att bedömningen ska bli likställd.

6. Diskussion

6.1 Metoddiskussion

När den här studien startade visste jag från början att jag ville göra den utifrån ett lärarperspektiv för att komma så nära mitt syfte som möjligt. Därför föll det också väldigt naturligt att använda mig av en kvalitativ forskningsmetod där jag intervjuar olika idrottslärare för att få svar på mitt syfte. När studien närmade sig slutet var jag nöjd med mitt val av metod då intervjuerna gav mig nyttig information för studiens resultat.

Intervjuerna gjordes utifrån en semistrukturerad intervju där en intervjumall (Se Bilaga 1) användes (Bryman, 2011). Denna metod låg till grund för att få svar på de frågor som jag ville ha svar på men också att frågorna kunde ställas i olika ordning till informanten, beroende på hur samtalen utvecklade sig. Detta gjorde att intervjuerna blev flexibla och informanterna fick möjlighet att uttrycka sig på det sätt de ville. Enligt Bryman (2011) är tidigare erfarenhet från intervjusituationer bra att ha då det tar tid och mycket övning för att lära sig utföra dem på bästa sätt. Min egen erfarenhet från att göra intervjuer är väldigt liten och min brist av intervjuerfarenhet kan därför ha spelat roll i intervjusituationerna och för studiens resultat.

Under studiens gång har det även uppkommit vissa svårigheter. Särskilt i själva intervjuprocessen. Intervjuerna utgick från en intervjumall där frågorna kunde ställas i olika ordning beroende på informanternas svar. Det visade sig sedan att frågorna allt som oftast ställdes i samma ordning under intervjuerna, undantagsvis från några frågor. På ett sätt gav det ett bra resultat då det blev enklare att jämföra informanternas svar med varandra men det gjorde också att några svar blev något enkelspåriga och inte helt lätta att analysera. Informanterna hade ofta sin syn på svaret och några frågor var möjligtvis lite för ledande för att få ett mer utvecklat svar.

Alla informanterna hade någon form av erfarenhet av att bedöma elever med fysisk funktionsnedsättning i idrott och hälsa. Däremot hade informanterna ibland svårt att inte prata om psykiska eller intellektuella funktionsnedsättningar, något som informanterna möjligtvis hade större erfarenhet ifrån. Detta gjorde att svaren ibland riktade sig åt ett syfte som studien inte bygger på och det blev något som jag fick poängtera inför intervjuerna. Jag valde innan den här studiens uppstart att begränsa syftet från elever med funktionsnedsättning till elever med fysisk funktionsnedsättning. Detta gjordes på grund av tidsbrist och det hade blivit ett för stort område att täcka.

Den här studien bygger på ett resultat från ett begränsat antal informanter. En studie med ett större urval informanter hade gett ett bredare resultat men trots detta ger denna studie svar på en del frågor och i slutändan också ett resultat.

6.2 Resultatdiskussion

Studiens syfte är att få svar på hur elever med fysisk funktionsnedsättning blir bedömda i ämnet idrott och hälsa och om detta görs på ett likställt sätt utefter kraven i läroplanen? Studien genomfördes genom intervjuer där olika lärare fått ge sin egen syn på saken. Som

tidigare nämnts är det några områden som har specificerats lite extra för att få svar på studiens syfte. Bedömning, anpassning, lärarens roll och läroplanens betydelse kommer att stå i fokus för att nå ett svar på studiens frågeställningar och syfte.

Att bedöma är inte alltid lätt. Särskilt inte i ämnet idrott och hälsa där läraren har många elever att ta hänsyn till samtidigt. Ingen elev är den andre lik och varje individ har sina behov och förutsättningar för att klara olika moment. Det krävs att läraren är lyhörd och kan ”se i ett brett perspektiv” för att ha möjlighet att göra en bedömning av alla elever. Men hur bedömer man då en elev med fysisk funktionsnedsättning i idrott och hälsa?

En elev med fysisk funktionsnedsättning kan vara extra svår att bedöma i ämnet idrott och hälsa, i alla fall till en början. Det var de fyra informanterna alla överens om. Det krävs att läraren så snabbt som möjligt lär känna eleven för att få kunskap om vad den berörda eleven klarar utefter sina förutsättningar. Just de orden, vad eleven klarar utefter sina förutsättningar, är den röda tråden genom bedömning av elever med fysisk funktionsnedsättning. De fyra lärarna poängterar noggrant och ofta att de bedömer utefter den berörda elevens förutsättningar. Något som är helt i linje med läroplanen (Skolverket, 2011) och går väl i hand med vad både Fors (2004) och Annerstedt (2002) menar är det viktigaste för att kunna göra en rättvis bedömning.

För att kunna göra en bedömning av en elev med fysisk funktionsnedsättning och framförallt, en rättvis sådan, behövs de rätta förutsättningarna för den berörda eleven. För att skapa de rätta förutsättningarna krävs en noggrann och bra planering av lärarna inför varje lektion. Det visar sig enligt Fors (2004) att elever med fysisk funktionsnedsättning vill känna sig inkluderade i idrottslektionerna men inte att lektionerna är anpassade efter just dem. Den här studiens resultat visar att lärarna försöker att anpassa lektionerna så lite som möjligt efter eleven med fysisk funktionsnedsättning. Lärarna arbetar hårt för att den berörda eleven ska integreras och vara med på de moment som den övriga klassen utför. Självklart fungerar det inte alltid, men har man en bra planering så är man väl förberedd och då finns det alternativa lösningar för den berörda eleven för att bedömningsunderlag kan skapas. Några av lärarna menar också att samtalen med den berörda eleven är viktiga. Man måste veta vad eleven känner och tycker, och på så sätt få en kännedom om eleven vill få något moment anpassat efter sig eller försöka göra de moment som resten av klassen gör, något som är av yttersta vikt, enligt Jakobsson & Nilsson (2011). Jakobsson & Nilsson (2011) menar också att det krävs att läraren arbetar både på individ- och gruppnivå och dessutom har ett stort engagemang för att eleverna ska uppnå kraven i läroplanen. Något som i min mening, studiens fyra lärare ger ett starkt intryck av att göra.

Lärarens roll för att elever med fysisk funktionsnedsättning ska klara uppfyllelse målen kan variera. De intervjuade lärarna menar att de spelar en stor roll för eleven. Först och främst handlar det om att eleven ska komma på lektionerna men också trivas där. Det är lärarens uppgift att skapa ett bra klimat i idrottsalen där alla känner sig accepterade. Sen är det även upp till eleven själv hur mycket arbete eleven vill lägga ner på lektionerna för att klara uppfyllelse målen. Men kan det krävas mer av lärarna när det gäller deras roll för en elev med fysisk funktionsnedsättning? I skolverkets rapport (2006) nämns det att elever med fysiska

funktionsnedsättningar önskar en större kunskap hos lärarna om elevernas funktionshinder. Samtidigt visar det sig i skolinspektionens (2009) rapport att lärarna själva uttrycker en önskan om att få större kunskap om olika funktionsnedsättningar för att kunna göra en mer likställd bedömning av elever med funktionsnedsättning. Lärarna som medverkat i den här studien har mig veterligen inte fått någon utbildning i hur man undervisar elever med fysisk funktionsnedsättning. De har istället lärt sig med åren och byggt på en erfarenhet från olika situationer. En erfarenhet som inte ska underskattas. Men självklart hade någon sorts utbildning för lärare om funktionsnedsättningar gynnat både läraren och den berörda eleven för framtida undervisning och bedömning.

För att nå uppfyllelsemålen i läroplanen för betyget E i ämnet idrott och hälsa i årskurs sex ska eleven kunna simma 200 meter, varav 50 meter ryggsim. Eleven ska dessutom kunna orientera sig i bekanta miljöer med hjälp av kartor (Skolverket, 2011). Förutom detta är det fritt för skolan och idrottsläraren att utforma och anpassa sin idrott själva utefter de riktlinjer som står i läroplanen. Men är dessa riktlinjer anpassade för elever med fysiska funktionsnedsättningar? Det råder delade meningar bland lärarna om läroplanens betydelse för bedömning av en elev med fysisk funktionsnedsättning. En lärare menar att läroplanen är en bra riktlinje då den inte kan vara anpassad utefter de olika funktionsnedsättningar som finns. Man måste helt enkelt bedöma utefter varje individs förutsättning. En annan lärare menar däremot att läroplanen är skapad efter elever som är friska men påpekar också att det nu har kommit mer bedömningsstöd för elever med funktionsnedsättningar. Annerstedt (2007) hävdar att läroplanen anger vaga riktlinjer hur elever med fysisk funktionsnedsättning ska bedömas. Något som den här studiens resultat ges stöd av då lärarna inte är helt överens om läroplanens betydelse i bedömningen av elever med fysisk funktionsnedsättning. Hade läroplanen angett mer exakta och tydliga riktlinjer vad och hur lärarna ska bedöma, hade vi förmodligen sett mer likställda svar från de intervjuade lärarna.

Undantagsbestämmelsens (PYS-paragrafen) existens kan vi möjligtvis relatera till läroplanens vaga riktlinjer för bedömning. För om läroplanen hade angett exakta riktlinjer hade väl aldrig undantagsbestämmelsen behövt existera, eller? Den så kallade PYS-paragrafen är till för elever som omöjligt kan medverka under vissa moment men ändå ska kunna nå uppfyllelsemålen. Läraren ska alltså kunna ge eleven en helhetsbedömning genom att bortse från det specifika moment som eleven inte kan delta i. En positiv bestämmelse om man använder den försiktigt, menar några av de intervjuade lärarna. Ett tecken på att det är fel någonstans i systemet, enligt en annan lärare. Men undantagsbestämmelsen har självklart uppkommit av en särskild anledning och för att fylla ett behov när vissa bedömningssvårigheter uppstår. Däremot visar skolinspektionens (2009) rapport att lärare uttrycker en osäkerhet kring undantagsbestämmelsen och de är tveksamma till hur de ska använda sig av den. Något som man måste ställa sig kritisk till då undantagsbestämmelsen kan ha en avgörande faktor i betygsättningen för elever. Lärarna som har medverkat i den här studien är medvetna om undantagsbestämmelsen men har aldrig behövt använda sig av den, något som får ses positivt. Det är, enligt mig, ett tecken på att dessa lärare gör ett professionellt arbete där de skapar förutsättningar för varje enskild elev utefter elevens egna

förutsättningar för att kunna nå uppfyllelsemålen utan att använda sig av undantagsbestämmelsen.

6.3 Fortsatt forskning

Min tanke när jag började den här studien var att jag själv vill få mer kunskap om hur jag ska gå tillväga när jag bedömer en elev med fysisk funktionsnedsättning i idrott och hälsa. Jag fick under min idrottslärarutbildning ingen utbildning om det berörda ämnet, något som är väldigt synd. Det har även visat sig att forskning om bedömning i idrott och hälsa och elever med fysisk funktionsnedsättning är ytterst liten. Det finns forskning om bedömning men lägger man till idrott och hälsa samt fysisk funktionsnedsättning så finns det tyvärr inte mycket att gå på. Därför hade det först och främst behövts mer forskning kring det berörda ämnet. Forskning utifrån ett elevperspektiv skulle också göra stor nytta. Hur upplever eleven med fysisk funktionsnedsättning sin bedömning av lärarna? Måste eleven arbeta hårdare än övriga elever eller kan eleven dra nytta av undantagsbestämmelsen? Man hade även kunnat vidga syftet och få med elever med psykisk funktionsnedsättning i forskningen. En funktionsnedsättning som förmodligen fler lärare har större erfarenhet ifrån.

Lärarna som medverkat i studien har alla varit positiva till studiens syfte och menar att det är ett viktigt ämne som det pratas för lite om. Känslan är att de flesta skulle vilja ha lite mer ”kött på benen” för att känna sig säkrare under sin bedömning av elever med fysisk funktionsnedsättning.

7. Referenser

- Annerstedt, Claes. (2002). Betygsättning i Idrott och Hälsa. Ur Skolverket. *Att bedöma eller döma: tio artiklar om bedömning och betygssättning* (s. 125-140) Stockholm: Liber.
- Annerstedt, C. Peitersen, B. & Rønholt, H. (2001). *Idrottsundervisning Ämnet idrott och hälsas didaktik*. Göteborg: Multicare Förlag AB.
- Annerstedt, C. (2007). *Att (lära sig) vara lärare i idrott och hälsa*. Göteborg: Multicare Förlag AB.
- Bryman, Alan. (2011). *Samhällsvetenskapliga forskningsmetoder*. Malmö: Liber.
- Danermark, B. (red). (2005). *Sociologiska perspektiv på funktionshinder och handikapp*. Lund: Studentlitteratur.
- Fors, E. (red). (2004). *Passa mig! - inkluderad idrottsundervisning*. Stockholm: SISU Idrottsböcker.
- Jakobsson, Inga-Lill & Nilsson, Inger. (2011). *Specialpedagogik och funktionshinder*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Michailakis, D. & Reich, W. (2005). Funktionsnedsättning mot funktionshinder. En konstruktivistisk observation av en ledande distinktion. B. Danermark (Red.), *Sociologiska perspektiv på funktionshinder och handikapp* (s. 147-165). Lund: Studentlitteratur.
- Regeringskansliet, Socialdepartementet. (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Ds 2008:23. Hämtad 2015-05-18 från <http://www.regeringen.se/rattsdokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2008/01/so-200826/>
- SFS 2010:800. *Grundskoleförordningen*. Stockholm. Utbildningsdepartementet. Hämtad 2015-05-04 från http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K1000#K10
- Skolinspektionen. (2009). *Skolsituationen för elever med funktionsnedsättning i grundskolan*. Hämtad 2015-05-04 från <http://www.skolinspektionen.se/Documents/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2009/funk-gr/Skolsituationen-elever-med-funktionsnedsattning.pdf>
- Skolverket. (2011). *Kommentarmaterial till kursplanen i idrott och hälsa*. Hämtad 2015-05-18 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2589>
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2006). *På andras villkor – skolans möte med elever med funktionshinder*. Stockholm: Fritzes.

Socialstyrelsen. (2003). *Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa: barn- och ungdomsversionen*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbeten inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet. (2007). *Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2015-05-06 från www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

World Health Organization. (2007). *International Classification of Functioning, Disability and Health: Children & Youth Version: ICF-CY*.

Åhs, O. (2002). Idrott, människosyn och värdegrund. L-M. Engström och K. Redelius (Red.), *Pedagogiska perspektiv på idrott* (s. 240-257). Stockholm: HLS Förlag.

8. Bilagor

8.1 Bilaga 1

Intervjumall

- Utbildning?
- Tid som lärare?
- Vilken årskurs undervisar du i?
- Undervisar du fler ämnen än idrott?

- Vad är för dig en fysisk funktionsnedsättning?
- Har du någon erfarenhet att arbeta med elever med fysisk funktionsnedsättning?
- Planerar du lektionerna annorlunda för en klass där det finns elever med fysisk funktionsnedsättning?
- Hur anpassar du lektionstillfället för en elev med fysisk funktionsnedsättning?

- Vad måste eleven göra under lektionerna för att kunna bli bedömd?
- Hur bedömer du en elev med fysisk funktionsnedsättning?
- Är det svårare för dig som lärare att bedöma en elev med fysisk funktionsnedsättning och vilka är svårigheterna i så fall?
- Kan en elev med fysisk funktionsnedsättning bedömas på samma sätt som en elev utan funktionsnedsättning?
- Om en elev med fysisk funktionsnedsättning inte kan delta i ett moment, hur anpassar du din undervisning för att kunna bedöma eleven?

- Vilken roll spelar du som lärare in för att eleven med fysisk funktionsnedsättning ska nå uppfyllelse målen?
- Är läroplanen en bra riktlinje för dig som lärare när du bedömer en elev med fysisk funktionsnedsättning?
- Bedöms elever med fysisk funktionsnedsättning på ett rättvist sätt utefter kraven i läroplanen?
- Vart vänder du dig om du vill ha hjälp med hur du ska bedöma en elev med fysisk funktionsnedsättning?

- Är du bekant med undantagsbestämmelse, den så kallade PYS-paragrafen?
- Vad anser du om undantagsbestämmelsen?
- Läroplanen säger att det finns olika vägar att nå målen. Är undantagsbestämmelsen rätt metod för att eleven med fysisk funktionsnedsättning når målen på rätt sätt?